

AGNIESZKA DWORNIK
Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu

Od JHP KABA do Deskryptorów Biblioteki Narodowej – wdrożenie zasad katalogowania Biblioteki Narodowej w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu

Streszczenie. W artykule przedstawiono proces zmiany zasad katalogowania w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu – odejście od JHP KABA i wdrożenie zasad katalogowania z zastosowaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej. Opisano przesłanki, jakie zainicjowały zmianę, etapy przygotowań oraz wdrożenie nowego sposobu opracowania. Porównane zostały zarówno zawartość informacyjna danych bibliograficznych w poprzedniej i nowej metodzie opracowania, jak i ich funkcjonalność we wdrożonym systemie nowej generacji Alma z wyszukiwarką Primo VE. Oceniono również przydatność nowych danych dla użytkowników biblioteki akademickiej. Zakres chronologiczny artykułu obejmuje lata 2015–2022. Praca ma charakter studium przypadku z zastosowaniem metody porównawczej i analizy piśmiennictwa.

Słowa kluczowe: Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, JHP KABA, Deskryptory Biblioteki Narodowej, katalogowanie, MARC21, system biblioteczny, wyszukiwanie, języki informacyjno-wyszukiwawcze, ujednolicanie danych.

Wstęp

Informacja katalogowa jest obszarem działalności bibliotek, od którego rozpoczęła się komputeryzacja usług bibliotecznych. Pierwsze elektroniczne narzędzia przedstawiały w nowej formie katalog biblioteczny, w następnych latach były wdrażane tzw. zintegrowane systemy biblioteczne, które obejmowały również inne ważne procesy: gromadzenia i udostępniania. Rozwój narzędzi informatycznych, upowszechnienie

Internetu, a obecnie coraz większe zastosowanie sieci semantycznej – implikują ciągle zmiany w katalogowaniu. W przypadku Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu (BU UMK) pierwszym systemem bibliotecznym był ISIS, następnym zintegrowany system Horizon, a od czerwca 2021 roku system nowej generacji Alma z multiwyszukiwarką Primo VE. Każdy z etapów komputeryzacji wpływał na zmiany w środowisku katalogowym, a zwiększające się możliwości narzędzi informatycznych oraz zmiany wymagań użytkowników informacji powodowały potrzebę cyklicznej rewizji podejścia do tworzonych metadanych.

Celem artykułu, w którym zastosowano metodę studium przypadku, metodę porównawczą i analizę piśmiennictwa, jest podsumowanie procesu wdrożenia nowego modelu katalogowania w BU UMK: od pierwszych analiz, które zainicjowały potrzebę zmian w zakresie opracowania zbiorów, przygotowań merytorycznych i organizacyjnych, po wdrożenie zasad katalogowania Biblioteki Narodowej (zakres chronologiczny: luty 2015 roku – czerwiec 2021 roku)¹. W pracy znalazły się również uwagi i refleksje z pierwszego okresu stosowania nowej metody opracowania (czerwiec 2021 roku – wrzesień 2022 roku), została porównana funkcjonalność opisów bibliograficznych opracowanych w BU UMK według zasad katalogowania z zastosowaniem języka haseł przedmiotowych Katalogów Automatycznych Bibliotek Akademickich (JHP KABA)² oraz opisów utworzonych z zastosowaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej (DBN)³.

Geneza zmian

W związku z perspektywą zmiany systemu bibliotecznego⁴ w lutym 2015 roku w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu powołano Komisję

¹ Zagadnienia związane doświadczeniami w wykorzystaniu systemu Alma oraz wyszukiwarki Primo VE w BU UMK przedstawione zostały w: A. Dwornik, D. Grochowska, B. Kmieciowska, I. Olińska, D.M. Piotrowski, G. Szturo, *Zarządzanie informacją w lokalnym środowisku akademickim. Doświadczenia Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu w pracy w nowym systemie bibliotecznym*, „Biuletyn EBIB” 2022, nr 206, <https://tinyurl.com/mub5ar5n> [dostęp: 25.10.2022].

² M. Burchard, A. Kucewicz, *Język haseł przedmiotowych XXI wieku*, „Przegląd Biblioteczny” 2004, z. 3/4, s. 195–206.

³ Biblioteka Narodowa, *Dla bibliotekarzy*, <https://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/deskryptory-bn> [dostęp: 10.10.2022].

⁴ Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu posługiwała się systemem Horizon, który od maja 2014 roku nie był objęty aktualizacjami w związku z zapowiedziami

ds. Oceny Dostępnych Systemów Bibliotecznych. W czasie działalności komisji jej członkowie brali udział w prezentacjach systemów WorldShare, Sierra, BlueCloud i Alma⁵, uczestniczyli w testowaniu ich wersji demonstracyjnych oraz w licznych webinarach. Badano również systemy typu open source Folio, OLE oraz TIND⁶. Wynikiem pracy jednostki było określenie głównych cech nowego systemu, który należałoby pozyskać, oraz wyznaczenie kroków, które należałoby podjąć, aby przygotować się do wdrożenia nowego narzędzia i migracji danych. Trzeba było pozyskać zintegrowany system biblioteczny nowej generacji – Platformę Usług Bibliotecznych (ang. Library Services Platform)⁷ – działający w chmurze obliczeniowej w modelu SaaS (ang. Software as a Service) oraz zrewidować przepływ i organizację pracy w procesach bibliotecznych.

Narzędzia wyszukiwawcze w najnowszych systemach bibliotecznych zmieniają się wraz z potrzebami użytkowników. Współcześnie są oparte na systemie wyszukiwania fasetowego (filtrach), który daje możliwość zawężania wyników wyszukiwania, ale też wykluczania z nich wybranych kategorii. Jest to niebagatelna różnica w porównaniu z systemami poprzedniej generacji, w których wyszukiwanie oparte było na indeksach. W takim modelu odkrywania zbiorów użytkownicy samodzielnie określają cechy poszukiwanego dokumentu – dowolnie je wybierają z odpowiednich kategorii: „Wybór kilku filtrów tworzy opis potrzeby informacyjnej użytkownika”⁸. Strategia wyszukiwawcza nie jest więc narzucona przez gramatykę języka informacyjno-wyszukiwawczego (jiw) używanego przez twórców danych. Stanisław Skórka – na podstawie analizy systemów wyszukiwawczych opartych na fasetach, przeprowadzonej w 2014 roku w pięciu bibliotekach narodowych – zauważył, że

[p]ojawienie się systemów typu discovery wpłynęło na zmianę sposobu interakcji i doświadczenia użytkownika (ang. *userexperience*), czyli na całokształt

producenta, że system nie będzie rozwijany. Utrzymaniem systemu do czerwca 2021 roku zajmował się Wojciech Sachwanowicz.

⁵ W ramach programu Erasmus w lipcu 2015 roku odbyłam tygodniowy staż w KU Leuven Bibliotheken, gdzie wdrożono system Alma.

⁶ Efektem badań nad systemami otwartoźródłowymi jest artykuł: D.M. Piotrowski, B. Kmiecikowska, I. Olińska, *FOLIO, OLE oraz TIND, czyli nowoczesne Platformy Usług Bibliotecznych: open source i jego komercjalizacja*, „Biuletyn EBIB” 2016, nr 170, s. 1–22, <https://tinyurl.com/y4d4e2h7> [dostęp: 10.09.2022].

⁷ Ibidem.

⁸ S. Skórka *Fasety na nowo odkryte: integrowanie systemów nawigacji i organizowania informacji*, „Zagadnienia Informatyki Naukowej – Studia Informacyjne” 2014, nr 52 (2), s. 92–109.

zachowań, emocje itp. pojawiające się podczas korzystania z systemu informacyjnego. Nowe opcje (funkcjonalności) spowodowały, że użytkownicy nie muszą już precyzyjnie określać cech poszukiwanego obiektu, tj. charakterystyk wyszukiwawczych, słów kluczowych itp., system może pomóc im odkryć relewantne dokumenty lub obiekty poprzez zestaw predefiniowanych metadanych, które użytkownicy wskażą jako priorytetowe z punktu widzenia własnych celów⁹.

Biblioteki uniwersyteckie, ze względu na typ użytkowników, powinny podążać za nowymi tendencjami. Użytkownikami tych bibliotek są głównie studenci, ludzie młodzi, niemający utrwalonych przyzwyczajeń dotyczących informacji bibliograficznej, za to doskonale poruszający się w środowisku cyfrowym. Drugą grupę stanowią pracownicy naukowci, biegli w wyszukiwaniu informacji w różnych źródłach elektronicznych. To użytkownicy szczególnie wymagający w zakresie narzędzi do eksploatacji danych.

Na potrzeby organizacji wyszukiwania w katalogach kartkowych, a później w pierwszych katalogach elektronicznych opartych na indeksach, zostały zastosowane prekoordynowane jiw. Katalogi te dostępne były stacjonarnie, więc w razie trudności czytelnicy mieli do dyspozycji bibliotekarzy, którzy prowadzili ich przez zawłości gramatyki katalogów przedmiotowych czy systematycznych. W dobie Internetu i zdalnego dostępu do katalogów użytkownicy zostali pozostawieni sami sobie z informacją bibliograficzną o często niezrozumiałej dla nich strukturze. Z doświadczeń BU UMK wynika, że na przestrzeni lat użytkownicy (ale i sami bibliotekarze) coraz częściej sygnalizowali, że korzystanie z narzędzi do wyszukiwania tematycznego (a więc indeksów przedmiotowych) jest trudne i nieefektywne.

Doświadczenia te były zjawiskiem globalnym. Od początku XXI wieku w międzynarodowym środowisku bibliotekarskim rewidowano ogólne zasady, jakimi powinni kierować się twórcy informacji bibliograficznej¹⁰. Głównymi jej cechami powinny być m.in.: wygoda użytkownika, ekonomia, powszechne użycie. Założeń tych nie można było spełnić bez reformy opisu przedmiotowego publikacji. Na przełomie pierwszego i drugiego dziesięciolecia naszego wieku również w Polsce na konferencjach, spotkaniach bibliotekarzy, na łamach polskiej literatury naukowej

⁹ S. Skórka, *Wizualizacja nawigacji w serwisach typu discovery*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2017, nr (2) 19, s. 140.

¹⁰ IFLA, *Deklaracja międzynarodowych zasad katalogowania*, 2009, <https://tinyurl.com/2utsp67u> [dostęp: 10.10.2022].

podjęto ożywioną dyskusję na temat przyszłości informacji naukowej i przyszłości jiw¹¹.

Powyższe wnioski implikowały następne kroki biblioteki UMK. W perspektywie wdrożenia nowego systemu została dokonana analiza przydatności tworzonych danych bibliograficznych w przyszłym środowisku informatycznym.

Język haseł przedmiotowych KABA w katalogu BU UMK

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu od 1998 roku do charakterystyki przedmiotowej katalogowanych publikacji stosowała język haseł przedmiotowych KABA¹². To prekoordynowany jiw powstały na potrzeby opracowania przedmiotowego w bibliotekach akademickich użytkujących systemy biblioteczne z modułem haseł wzorcowych. Obowiązują w nim ścisłe zasady tworzenia słownictwa, szczegółowe ustalenia konstrukcji gramatycznej haseł przedmiotowych rozwiniętych, jak również wytyczne dotyczące stosowania określników dla poszczególnych kategorii tematów¹³. Pracownicy BU UMK analizowali także zmiany w opracowaniu przedmiotowym zachodzące w najbardziej rozpowszechnionych językach haseł przedmiotowych: Library of Congress Subject Headings (LCSH) oraz Répertoire d'autorité-matière encyclopédique et alphabétique unifié (RAMEAU)¹⁴, z którymi kompatybilny jest JHP KABA. Zmiany w tych językach polegały głównie na rewizji słownictwa, rezygnacji z inwersji na rzecz naturalnego szyku wyrazów w hasłach wzorcowych, uproszczeniu gramatyki oraz ujednoczeniu haseł wzorcowych formalnych i przedmiotowych. Podobne modyfikacje następowały w JHP KABA, ale ostatecznie nie zdecydowano

¹¹ Wśród nich można wymienić chociażby B. Bojar, *Informacja naukowa – czy to już koniec?*, „PTINT Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej” 2007, t. 15, nr 2, s. 3–13 czy W. Babik, *O potrzebie nowej definicji języka informacyjno-wyszukiwawczego*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2011, nr 2, s. 23–34, <https://tinyurl.com/mr3ywc9f> [dostęp: 15.09.2022].

¹² W katalogu komputerowym do 1998 roku używano języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej.

¹³ *Język haseł przedmiotowych KABA. Zasady tworzenia słownictwa*, red. T. Głowacka, Warszawa 2000, s. 21

¹⁴ Szczegóły zmian w: M. Nasiłowska, *Reforma składni języka haseł przedmiotowych RAMEAU*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2020, t. 50, s. 305–354, <https://tinyurl.com/cbbvkvsc> [dostęp: 11.10.2022].

się na głębokie zmiany, czyli odejście od języka prekoordynowanego w kierunku postkoordynowanego¹⁵. Przeglądu tendencji w opracowaniu przedmiotowym na świecie dokonano również w Bibliotece Jagiellońskiej (BJ)¹⁶.

W artykule *Katalogowanie oparte na encjach* Marta Cichoń, Jakub Kalinowski i Grażyna Federowicz wykazali, że w celu dostosowania danych bibliograficznych do wyszukiwania sieciowego i wyszukiwania fasetowego należy zmienić sposób opracowania zbiorów¹⁷. Analiza przeprowadzona była na przykładzie JHP BN, ale tezy odnoszą się do całej grupy jiw opartych na prekoordynacji. Jak wykazała analiza Marii Nasiłowskiej¹⁸, przydatność zastosowania JHP KABA do wyszukiwania w systemach opartych na fasetach jest pozorna, mocno ograniczona i nie daje oczekiwanych rezultatów. Sztuczne dzielenie haseł rozwiniętych na fasety oraz brak powiązania między wariantami hasła wzorcowego i elementami haseł rozwiniętych prowadzić może do dezorientacji użytkownika i bardzo nieefektywnego wyszukiwania.

Deskryptory Biblioteki Narodowej – nowy język informacyjno-wyszukiwawczy

Zmiany, jakie należy wdrożyć w informacji katalogowej, dostrzegła Biblioteka Narodowa, która już w latach 2013–2014 rozpoczęła przygotowania metodyczne i organizacyjne do rewizji przepisów katalogowania. W kwietniu 2015 roku na konferencji *Deskryptory Biblioteki Narodowej – propozycja zmian w opracowaniu zbiorów bibliotecznych w dobie sieci semantycznej*¹⁹, w której uczestniczyli również bibliotekarze z BU UMK, został przedstawiony efekt tych prac – założenia nowych zasad

¹⁵ Sprawozdanie wewnętrzne ze spotkania Zespołu Konsultacyjnego języka haseł przedmiotowych KABA z 26 czerwca 2019.

¹⁶ A. Bober, Ż. Kubiec, A. Podstawska-Sobiło, *Opracowanie przedmiotowe zbiorów bibliotecznych na świecie – przegląd tendencji*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2017, t. 48, s. 11–26, <https://tinyurl.com/mwdf8hrb> [dostęp: 11.10.2022].

¹⁷ M. Cichoń, J. Kalinowski, G. Federowicz, *Katalogowanie oparte na encjach*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2014, t. 45, s. 151–200, <https://tinyurl.com/4w392zya> [dostęp: 11.10.2022].

¹⁸ M. Nasiłowska, *Czy w Polsce może powstać jednolity system opracowania (rzeczo-wego) zbiorów bibliotecznych?*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2017, t. 48, s. 33–34, <https://tinyurl.com/23zrzdwm> [dostęp: 11.10.2022].

¹⁹ Program konferencji dostępny pod adresem <https://tinyurl.com/2t2tjy3s> [dostęp: 11.10.2022].

katalogowania z zastosowaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej. Prelegenci zaproponowali organizację metadanych o architekturze dużo bardziej przyjaznej dla użytkowników, dającą większe możliwości w wyszukiwaniu fasetowym, na którym opierają się współczesne multiwyszukiwarki²⁰. Jednocześnie była to dużo dalej idąca i śmiała zmiana w stosunku do najszerzej stosowanych na świecie języków informacyjno-wyszukiwawczych. W środowisku księżnicy toruńskiej oceniono, że jest to propozycja warta zainteresowania, a jej wdrażanie w BN należy z uwagą obserwować.

W grudniu 2017 roku został powołany Oddział ds. Systemu Bibliotecznego Nowej Generacji²¹. Do jego zadań należały: analiza możliwości pozyskania i implementacji systemu bibliotecznego w ramach projektu „usługa e-Omnis” Biblioteki Narodowej²², obserwowanie procesów związanych z wdrażaniem systemu nowej generacji w Bibliotece Narodowej oraz w bibliotece akademickiej biorącej udział w projekcie²³, współpraca z Biblioteką Narodową oraz innymi bibliotekami nad wypracowaniem zasad współkatalogowania i wymiany danych, udział w pracach nad przekształcaniem słownictwa JHP KABA w Deskryptory Biblioteki Narodowej, projektowanie i koordynacja zadań związanych z ujednoczeniem danych w lokalnej bazie katalogowej. Przedstawiciele BU UMK zostali zaproszeni do udziału w Zespole ds. Rozwoju Deskryptorów Biblioteki Narodowej, gdzie na bieżąco mogli śledzić procesy związane z kształtowaniem się szczegółowych rozwiązań. Bibliotekarze dziedzinowi z BU UMK uczestniczyli w szkoleniach BN na temat katalogowania publikacji z zastosowaniem DBN. Model ten został pozytywnie przez nich oceniony jako spełniający wymogi intuicyjności oraz przydatny do opracowania literatury naukowej. Analizie poddano również możliwość dalszej współpracy z katalogiem NUKAT²⁴ po przyjęciu nowego sposobu katalogowania. Taką kooperację stosują biblioteki, które poprzednio używały JHP BN, przy czym rezultatem jest opis hybrydowy, w którym powstaje niespójność między hasłami formalnymi tworzonymi zgodnie z założeniami Centrum NUKAT a hasłami

²⁰ K. Trzaska, *Deskryptory Biblioteki Narodowej integracja potrzeb czytelników i bibliotekarzy* [skrót referatu], <https://tinyurl.com/2nhprsnp> [dostęp: 10.10.2022].

²¹ W skład zespołu weszły osoby zajmujące się różnymi procesami bibliotecznymi, łączące swoje podstawowe obowiązki z nowymi zadaniami. Oddział zakończył działalność w grudniu 2021 roku.

²² Biblioteka Narodowa, *Projekt Omnis*, <https://www.bn.org.pl/projekty/omnis/o-projekcie/> [dostęp: 11.10.2022].

²³ We wrześniu 2019 roku projekt został wdrożony w Bibliotece Jagiellońskiej.

²⁴ BU UMK współpracowała z katalogiem NUKAT od 2002 roku.

stosowanymi w opisie przedmiotowym. Przystudiowane zostały także modele współpracy w zakresie wymiany informacji bibliograficznej na świecie²⁵.

Przygotowania zintensyfikowano wraz z podpisaniem przez władze uczelni w 2018 roku umowy o współpracy z Biblioteką Narodową, współpracy, która zakładała m.in. współkatalogowanie we wspólnym środowisku katalogowym. Dawało to szansę na pełne wykorzystanie zalet DBN. W związku z planowaną zmianą systemu bibliotecznego oraz zmianą sposobu katalogowania korekty wymagała struktura organizacyjna Biblioteki Głównej UMK. Nowy podział został wprowadzony w kwietniu 2019 roku²⁶. W procesie związanym z katalogowaniem najistotniejszą zmianą było połączenie trzech jednostek, w których tworzone poszczególne części opisu bibliograficznego: Sekcji Opracowania Formalnego Zbiorów, Sekcji Haseł Wzorcowych oraz Oddziału Kolekcji Dziedziny²⁷ w Oddział Opracowania Zbiorów (OOZ), w którym jeden bibliotekarz przygotowywał komplet danych bibliograficznych. Zmiana organizacji pracy oraz jej optymalizacja podniosły wydajność pracy przy zmniejszonej obsadzie personalnej²⁸.

Po wdrożeniu w czerwcu 2021 roku systemu Alma pozyskanego ze środków Projektu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój „Universitas Copernicana Thorunensis in Futuro II – modernizacja UMK w ramach Zintegrowanego Programu Uczelni, zadanie 11 (Biblioteka Nowej Generacji)” BU UMK rozpoczęła z BN współkatalogowanie we wspólnym środowisku katalogowym. Od końca 2023 roku system będzie finansowany przez BN w ramach projektu „Przyłączenie do zintegrowanego systemu zarządzania zasobami bibliotek w ramach programu wieloletniego «Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025», Priorytet 1. Poprawa oferty bibliotek publicznych, Kierunek Interwencji

²⁵ A. Dwornik, *Dystrybucja metadanych bibliograficznych na świecie – źródła, sposoby pozyskiwania, problemy (wybrane aspekty praktyczne)*, „Biuletyn EBIB” 2018, nr 2 (179), <https://tinyurl.com/yc3d6644> [dostęp: 11.10.2022].

²⁶ Zmiany objęły również inne jednostki w ramach przygotowań do wdrożenia systemu i nowego modelu procesów bibliotecznych. Zarządzenie nr 7 Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z dnia 24 stycznia 2019 r. w sprawie zmian organizacyjnych w Bibliotece Uniwersyteckiej.

²⁷ Do zadań Oddziału Kolekcji Dziedziny należało m.in. opracowanie przedmiotowe publikacji.

²⁸ Do zadań Oddziału Opracowania Zbiorów oprócz katalogowania bieżącego należą: katalogowanie retrospektywne, inwentaryzacja zbiorów oraz prace związane z tworzeniem i zarządzaniem kolekcjami w wolnym dostępie, a także dyżury w informacji dziedzinowej.

1.2. Budowa ogólnokrajowej sieci bibliotecznej poprzez zintegrowany system zarządzania zasobami bibliotek”.

Katalogowanie z zastosowaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej

Przyjęcie nowych zasad katalogowania z zastosowaniem DBN wymaga nowego, holistycznego spojrzenia na publikację, ponieważ sposób ten nie wyodrębnia w opisie bibliograficznym części formalnej i przedmiotowej. Nie istnieje podział na deskryptory stosowane w opracowaniu formalnym oraz deskryptory używane do charakterystyki przedmiotowej – mają one charakter uniwersalny. Jedną z zasad jest tworzenie słownictwa zbliżonego do języka naturalnego, w formie najbardziej rozpowszechnionej wśród użytkowników języka polskiego. Szczegółowość i większa zawartość informacyjna opisów z DBN wynikają nie tylko z atomizacji dotychczas ujmowanych już kategorii w opisie bibliograficznym czy podawaniu kilku informacji tej samej kategorii, ale też z prezentowania danych i cech dokumentów dotychczas nieobecnych w opisach bibliograficznych. Aby przejść do porównania zasad opracowania w dwóch jiw, należy wspomnieć o polach formatu MARC21 wprowadzonych w zasadach katalogowania BN,²⁹ a nieużywanych w opisach bibliograficznych tworzonych według przepisów katalogowania Centrum NUKAT.

W polu 045 koduje się w sposób sformalizowany dokładną informację na temat zakresu chronologicznego opisywanego w dokumencie. Zakres ten może być określony ze szczegółowością do dat dziennych. Zawartość jest ściśle skorelowana z zakresem chronologicznym ujmowanym w polu 648, które jest kontrolowane przez deskryptory chronologiczne. Czas powstania dzieła podaje się w polu 046, stosując chronologię swobodną (daty jednostkowe lub zakresy dat), a w polu 388 – chronologię ustaloną. Często dane te należy zidentyfikować, korzystając z zewnętrznych źródeł informacji. Formę dzieła wskazuje się w polu 380 za pomocą odpowiednich określeń z ustalonej listy. W przypadku książek najczęściej stosuje się dwa deskryptory, jeden charakteryzujący ogólną formę dzieła (np. Książki) i drugi – szczegółową (np. Publikacje naukowe, Publikacje popularnonaukowe, Albumy i książki artystyczne). Forma dzieła wraz z określeniem rodzaju czy gatunku (pole 655) stanowią komplementarną

²⁹ Na potrzeby artykułu podano jedynie podstawowe zasady, szczegóły stosowania – zob. Biblioteka Narodowa, *Przepisy katalogowania*, <https://przepisy.bn.org.pl/> [dostęp: 11.10.2022].

strukturę w rekordzie bibliograficznym. Dodatkowy punkt dostępu stanowi pole 385, w którym zapisuje się informację o grupie odbiorców lub poziomie nauczania w publikacjach, jeśli jest to wyszczególnione. W polu 386 wskazuje się przynależność kulturową autora dzieła (do jednego lub – w szczególnych przypadkach – kilku kręgów kulturowych). Deskryptory ujęciowe, zapisywane w polu 658, przypisują treść publikacji do dziedzin nauki i sztuki (lista 33 deskryptorów) oraz sfer życia i aktywności (lista 8 deskryptorów). W uzasadnionych przypadkach pole to może być używane wielokrotnie, np. gdy temat publikacji jest przedstawiany w wielu aspektach.

Porównanie opracowań z zastosowaniem JHP KABA i DBN

Podczas dyskusji praktyków zajmujących się opracowaniem w JHP KABA pojawiała się opinia, że gwarantowało ono większą precyzyjność opisu przedmiotowego. Doświadczenie BU UMK wykazało, że dzieje się tak tylko w niewielkiej liczbie przypadków. Dużo większą zawartość informacyjną i poziom szczegółowości charakterystyki dokumentu można uzyskać w opracowaniu z zastosowaniem przepisów katalogowania BN, co przekłada się na liczbę punktów dostępu poprzez atomizację kategorii wyszukiwawczych. Pełna analiza wymagałaby bardzo obszernej pracy porównawczej i wykracza poza ramy tego artykułu, dlatego też zasygnalizowane zostały jedynie wybrane aspekty różnicujące opracowanie przedmiotowe na podstawie materiałów szkoleniowych BN³⁰, opisy bibliograficzne w połączonych katalogach BN, BJ, UMK, KUL i innych bibliotek³¹ oraz opisy bibliograficzne dostępne w katalogu NUKAT³². Różnice w budowie słownictwa JHP KABA i DBN zostały już przedstawione w pracy Nasiłowskiej³³. Z powodu obszerności opisów bibliograficznych tworzonych z zastosowaniem DBN w przykładach posłużyłam

³⁰ Biblioteka Narodowa, *Przepisy katalogowania*, <https://przepisy.bn.org.pl/materialy-szkoleniowe/zastosowanie-dbn> [dostęp: 11.10.2022].

³¹ Katalog Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, <https://szukaj.bu.umk.pl> [dostęp: 11.10.2022].

³² Katalog Zbiorów Polskich Bibliotek Naukowych NUKAT, <http://katalog.nukat.edu.pl> [dostęp: 11.10.2022].

³³ M. Nasiłowska, *Podstawy tworzenia słownictwa języków informacyjno-wyszukiwawczych o notacji paranaturalnej*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2021, t. 52, s. 111–134, <https://tinyurl.com/66rszhew> [dostęp: 11.10.2022].

się jedynie wybranymi polami z formatu MARC21 istotnymi dla poruszanej w artykule tematyki.

W porównaniu z poprzednio stosowanymi zasadami katalogowania największe zmiany zaszły w opracowaniu literatury pięknej. O ile zasady JHP KABA pozwalały na charakterystykę formy, gatunku, przynależności do literatury narodowej oraz chronologii, ewentualnie dodanie informacji o tłumaczeniu, a tylko w pewnych przypadkach (literatura piękna o tematyce historycznej czy biograficznej) charakterystyki treści³⁴, to opis bibliograficzny utworzony zgodnie z zasadami katalogowania z DBN zawiera zawsze punkty dostępu z głównymi motywami występującymi w tekście literackim. Rozwiązanie to początkowo budziło pewien niepokój wśród toruńskich bibliotekarzy akademickich, zwłaszcza o to, czy dodawanie deskryptorów przedmiotowych do literatury pięknej nie stanie się narzucaniem interpretacji. Jak wynika z zebranych doświadczeń, niebezpieczeństwo takie istnieje, ale nie jest wielkie.

Król Lear / William Shakespeare ; przeł. Stanisław Barańczak. - Poznań, 1991.

JHP KABA

041 1_ |a pol |h eng.

655 __ |a Dramat angielski |y 17 w. |v tłumaczenia polskie.

DBN

041 1_ |a pol |h eng

046 __ |k 1605

380 __ |a Książki

380 __ |a Dramat (rodzaj)

368 __ |m Przynależność kulturowa |a Literatura angielska

388 __ |a 1601-1700 |2 DBN

650 _7 |a Ojcowie i córki |2 DBN

650 _7 |a Sukcesja tronu |2 DBN

650 _7 |a Szaleństwo |2 DBN

650 _7 |a Władcy |2 DBN

655 _7 |a Tragedia |2 DBN

³⁴ Katalog NUKAT pokazuje, że z czasem hasła przedmiotowe opisujące treść dodawane są również do literatury pięknej o innej tematyce, lecz niewiele bibliotek stosuje takie opracowanie. W praktyce w BU UMK hasła takie nie były tworzone i używane.

Kandyd czyli Optymizm : dzieło przełożone z niemieckiego rękopisu doktora Ralfa z przyczynkami znalezionymi w kieszeni tegoż doktora zmarłego w Minden R. P. 1759 / Wolter ; przełożył i wstępem opatrzył Tadeusz Żeleński-Boy. - Warszawa, copyright 2018.

JHP KABA

041 1_ |a pol |h eng.

655 __ |a Powieść francuska |y 18 w. | v tłumaczenia polskie.

DBN

041 1_ |a pol |h fre

046 __ |k 1759

380 __ |a Książki

380 __ |a Proza

386 __ |m Przynależność kulturowa |a Literatura francuska

388 1_ |a 1701-1800

650 _7 |a Miłość |2 DBN

650 _7 |a Optymizm |2 DBN

650 _7 |a Teodycea |2 DBN

650 _7 |a Władza |2 DBN

655 _7 |a Powiastka filozoficzna |2 DBN

Jak można zauważyć na podstawie powyższych przykładów, wszystkie informacje zawarte w JHP KABA, oprócz określnika „tłumaczenia”³⁵, są zachowane w deskryptorach przedmiotowych. W charakterystyce przedmiotowej jest to jednak zbędne, ponieważ powiela informację z pola 041 opisu bibliograficznego, gdzie wartość ta jest zakodowana. Warto zauważyć, że określnika tego nie stosuje się w publikacjach z innych dziedzin, co po automatycznym przystosowaniu do wyszukiwania fasetowego poszczególnych części hasła rozwiniętego mogłoby wprowadzać użytkowników w błąd. Jeśli nie wiedzą, do jakiego typu publikacji jest stosowana, mogliby oczekiwać, że faseta *Tłumaczenia* zawęży wynik wyszukiwania do przekładów dzieł ze wszystkich zakresów tematycznych, a nie tylko tekstów literackich. W opisach deskryptorowych zawiera się informację dotyczącą chronologii powstania dzieła (pola 046 i 388). Jest to istotna wartość dla użytkowników bibliotek akademickich. Pozwala ona na wyszukanie publikacji powstałych w konkretnych stuleciach lub

³⁵ Por. K. Nosal, *Transformacja określników formy JHP KABA na Deskryptory Biblioteki Narodowej*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2018, t. 49, s. 16, <https://tinyurl.com/e5zj7ffp> [dostęp: 11.10.2022].

w konkretnych latach, co ma zastosowanie w odniesieniu zarówno do literatury pięknej, która jest wielokrotnie wznawiana, jak i do opracowań naukowych – pozwala np. na wyodrębnienie publikacji najnowszych, najbardziej aktualnych. Literatura piękna nie należy do największej ilościowo grupy katalogowanych książek w BU UMK. Dzięki współpracy z Biblioteką Narodową, do której zazwyczaj wcześniej trafiają publikacje z bieżącej produkcji wydawniczej, opisy do aktualnie wydawanych książek pozyskiwanych w ramach egzemplarza obowiązkowego są w znakomitej większości tworzone w księżnicy narodowej i bardzo prosto pobierane do katalogu BU UMK w systemie Alma. W odniesieniu do wspomnianej grupy książek w BU UMK katalogowane są najczęściej powieści w językach oryginalnych, często nietłumaczone na język polski, niewydawane współcześnie. Rzetelne opracowanie za pomocą DBN wymaga znajomości nie tylko formy, ale i treści tekstu, krytyki i interpretacji dzieła. Szczególnie w przypadku klasyki literatury czy literatury, gdzie o szczególnej wartości decyduje forma (np. literatura awangardowa czy eksperymentalna), ważny jest odpowiedni dobór pól 650 wskazujących na tematykę. Samo wyliczenie motywów występujących w tekście może wywołać wrażenie spłylenia jego wartości. Do charakterystyki treści wykorzystywane są DBN przedmiotowe z różnych dziedzin, a część powstała na potrzeby nazwania motywów pojawiających się w literaturze, np. *Sekrety rodzinne*, *Nawiedzone zamki*³⁶. Jak słusznie zauważył w roku 2015 Henryk Holender:

jednymi z bardziej ochoczych użytkowników JHP (lub wywiedzionych z nich sprawniejszych narzędzi dostępu) mogliby stać się czytelnicy beletrystyki, poszukujący prac na jakiś temat. Literatura piękna jest istotnym źródłem historycznym, a dziś, w warunkach dostępności pełnych tekstów, ma wszelki potencjał, by funkcjonować jako big data. Ten problem jednak jeszcze się nie „przebił”, nas przecież interesuje tylko literatura naukowa. W Polsce literaturę piękną „tematuje” się niechętnie i niekonsekwentnie, zbywając na ogół czytelnika nic nie znaczącymi hasłami w rodzaju „Nowele polskie – 1945–1970” lub tym podobne. W ten sposób fikcji literackiej odmawiamy realnej zawartości, trzymając ją w swoistym obozie z napisem „Wolność Artystyczna” nad wrotami. I tej luki nie zdołamy przecież wypełnić, przekształcając istniejący JHP BN na deskryptory. Ponadto trzeba zapytać o los „tematów formalnych” i „określników formalnych”. Mają one wszakże zasadniczą zaletę: są w większości jednowyrazowe.

³⁶ M. Bandura, *Zastosowanie Deskryptorów Biblioteki Narodowej w katalogowaniu literatury pięknej: zagadnienia ogólne* [prezentacja], <https://tinyurl.com/3jjdvm3h> [dostęp: 11.10.2022].

Chcielibyśmy używać ich coraz częściej, niuansując różnorodność gatunków wydawniczych i piśmienniczych, intencje autora/sprawcy oraz osobliwości jego warsztatu twórczego³⁷.

Opracowanie literatury pięknej z zastosowaniem DBN wypełniło z powodzeniem tę lukę, przy czym tak szczegółowe informacje mogą być jak najbardziej przydatne nie tylko czytelnikom beletrystyki, ale też teoretykom czy historykom literatury.

W BN przyjęto zasadę, aby nowe deskryptory tworzyć na podstawie ich ugruntowania w literaturze i opracowaniach oraz możliwości potencjalnego wykorzystania w większej grupie dokumentów, a więc brana jest pod uwagę również frekwencyjność. Podobną zawartość informacyjną często można uzyskać przy użyciu kilku deskryptorów o szerszym znaczeniu, czego egzemplifikację przedstawiono poniżej.

Les voyelles nasales sont-elles nasalisees? / Birger Calleman. - Lund, 1941.

JHP KABA

650 __ |a Język polski |x samogłoski |x wymowa.

650 __ |a Ą (dźwięk).

650 __ |a ę (dźwięk).

DBN

046 __ |k 1941

380 __ |a Książki

380 __ |a Publikacje naukowe

388 _1 |a 1901-2000

388 _1 |a 1939-1945

650 _7 |a Język polski |2 DBN

650 _7 |a Wymowa |2 DBN

650 _7 |a Samogłoski nosowe |2 DBN

655 _7 |a Opracowanie |2 DBN

658 __ |a Językoznawstwo

³⁷ H. Holender, *Deskryptory i przyszłość opracowania rzeczowego w Polsce*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2015, t. 46, s. 399–412, <https://tinyurl.com/3nvz68hx> [dostęp: 11.10.2022].

Semantyka bólu we współczesnej polszczyźnie / Marta Chojnacka-Kuraś. – Warszawa, 2016.**JHP KABA**

- 650__ |a Ból | x nazwania.
- 650__ |a Ból (wyraz polski).
- 650__ |a Język polski |y 1990- |x semantyka.

DBN

- 046__ |b d2001 |b d2013
- 046__ |k 2013
- 380__ |a Książki
- 380__ |a Publikacje naukowe
- 388_1 |a 2001-
- 648_7 |a 2001- |2 DBN
- 650_7 |a Ból |2 DBN
- 650_7 |a Język polski |2 DBN
- 650_7 |a Metafora |2 DBN
- 650_7 |a Semantyka lingwistyczna |2 DBN
- 650_7 |a Słownictwo |2 DBN
- 650_7 |a Zastosowanie i wykorzystanie |2 DBN
- 655_7 |a Monografia |2 DBN
- 658__ |a Językoznawstwo

Obecne w JHP KABA terminy: *A* (dźwięk), *E* (dźwięk) czy *Ból* (wyraz polski) zastąpiono kilkoma szerszymi deskryptorami. Wymogiem opracowania z zastosowaniem DBN jest obligatoryjne określenie ujęcia (pole 658) dla większości publikacji (w powyższych przykładach to *Językoznawstwo*). Wyjątek stanowią literatura piękna, ikonografia, muzykalia czy – z pewnymi ograniczeniami – zbiory dźwiękowe i audiowizualne. Zawsze należy ustalić formę dokumentu i określić ją w polu 655. Z doświadczeń BU UMK wynika, że o ile współczesne publikacje naukowe dość łatwo poddają się takiej kategoryzacji (choć pewne wątpliwości można mieć przy określeniu *Opracowanie* czy *Monografia*), o tyle publikacje np. XIX-wieczne, szczególnie obcojęzyczne, wymagają od katalogatorów szerszej wiedzy.

W opisach bibliograficznych katalogowanych z użyciem DBN ważną część stanowi chronologia treści stosowana szerzej niż w JHP KABA, co przekłada się również na większą funkcjonalność danych.

Atlas Twierdzy Toruń. Z. 14, Fort XI - Stefan Batory (Fort V - Grosser Kurfürst) / Lech Narębski, Marcin Wichrowski, Paweł Bukowski, Katarzyna Polak ; pod redakcją Janusza Tandeckiego i Lecha Narębskiego ; Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Towarzystwo Przyjaciół Fortyfikacji im. Adama Freytaga w Toruniu. - Toruń, 2021.

JHP KABA

650 __ |a Fort XI – Stefan Batory (Twierdza Toruń, Polska).

DBN

045 2_ |b d1872 |b d2021

046 __ |k 2021

380 __ |a Książki

380 __ |a Publikacje naukowe

388 __ |a 2001-

648 _7 |a 1801-1900 |2 DBN

648 _7 |a 1901-2000 |2 DBN

648 _7 |a 2001- |2 DBN

650 _7 |a Architektura niemiecka |2 DBN

650 _7 |a Architektura obronna |2 DBN

650 _7 |a Architektura polska |2 DBN

650 _7 |a Fort Stefan Batory (Twierdza Toruń) |2 DBN

650 _7 |a Plan architektoniczny |2 DBN

650 _7 |a Rysunek architektoniczny |2 DBN

651 _7 |a Toruń (woj. kujawsko-pomorskie) |2 DBN

655 _7 |a Atlas architektury |2 DBN

655 _7 |a Opracowanie |2 DBN

658 __ |a Architektura i budownictwo

658 __ |a Historia

Przedstawiona struktura danych umożliwia odnalezienie publikacji np. w grupie wyników wyszukiwania opracowań na temat XIX-wiecznej architektury obronnej (pole 648 wskazuje m.in. na wiek XIX – 1801–1901, a pole 045 pokazuje szczegółowo zakres chronologiczny treści – 1872–2021, obie te informacje dostępne są w fasetach). W publikacjach o szerokim zakresie chronologicznym treści jest wiele tego rodzaju punktów dostępu.

Jedną z obszerniejszych kolekcji gromadzonych i opracowywanych w toruńskiej bibliotece są publikacje z zakresu historii sztuki. Bardzo często mają one formę albumowych katalogów wystaw, pokazny zbiór stanowią też katalogi w formie broszur, które zalicza się do druków ulotnych.

Poniższy obszerny katalog zawiera również omówienie zagadnień związanych z tematyką wystawy.

Królewskie miasto : trzy stulecia przemian kultury artystycznej Torunia 1454-1793 : wystawa na 160-lecie Muzeum Okręgowego w Toruniu : katalog / [redakcja katalogu: dr Michał Kurkowski ; współpraca: Szymon Jan Stenka]. - Toruń, 2021.

JHP KABA

610 2_ |a Muzeum Okręgowe (Toruń) |v katalogi wystaw.

610 2__ |a Muzeum Okręgowe (Toruń) |v katalogi.

650 __ |a Złotnictwo |z Polska |z Toruń |y 1500-1800 |v katalogi wystaw.

650 __ |a Sztuka sakralna |z Polska |z Toruń |y 1500-1800 |v katalogi wystaw.

650 __ |a Sztuka |z Polska |z Toruń |y 1500-1800 |v katalogi wystaw.

655 __ |a Katalogi wystaw |z Polska |z Toruń |y 1990- .

DBN

045 2_ |b d1454 |b d1793

046 __ |k 2021

380 __ |a Książki

380 __ |a Albumy i książki artystyczne

380 __ |a Publikacje naukowe

388 1_ |a 2001-

610 27 |a Muzeum Okręgowe (Toruń) |2 DBN

648 _7 |a 1401-1500 |2 DBN

648 _7 |a 1501-1600 |2 DBN

648 _7 |a 1601-1700 |2 DBN

648 _7 |a 1701-1800 |2 DBN

650 _7 |a Dokumenty |2 DBN

650 _7 |a Nauka |2 DBN

650 _7 |a Rękopisy |2 DBN

650 _7 |a Starodruki |2 DBN

650 _7 |a Szkolnictwo |2 DBN

650 _7 |a Sztuka polska |2 DBN

650 _7 |a Sztuka sakralna |2 DBN

650 _7 |a Wyposażenie świątyń |2 DBN

650 _7 |a Wystawy historyczne |2 DBN

650 _7 |a Wystawy sztuki |2 DBN

650 _7 |a Złotnictwo |2 DBN

650 _7 |a Źródła historyczne |2 DBN

- 651 _7 |a Toruń (woj. kujawsko-pomorskie) |2 DBN
- 655 _7 |a Album |2 DBN
- 655 _7 |a Katalog wystawy |2 DBN
- 655 _7 |a Opracowanie |2 DBN
- 658 __ |a Historia
- 658 __ |a Kultura i sztuka
- 658 __ |a Nauka i badania

Na powyższym przykładzie opisu stworzonego z zastosowaniem DBN można zauważyć następną cechę nowo przyjętego sposobu katalogowania zbiorów – ekonomię tworzonej informacji. Polega ona na przejrzystej i zrozumiałej dla użytkowników organizacji danych, użyciu bardzo szczegółowych punktów dostępu, które wykorzystuje się wielokrotnie. Nie tworzy się natomiast wielu haseł rozwiniętych o dużo niższej frekwencji, niezrozumiałej strukturze i zawartości danych. Przy zastosowaniu JHP KABA te same terminy powtarzane są wielokrotnie w różnych konfiguracjach (*katalog, katalog wystawy, Toruń, Polska, 1500-1800*). Wykorzystując hasło rozwinięte do systemu wyszukiwania opartego na facetach, otrzymuje się kilka bardzo ogólnych terminów. Dla użytkowników bibliotek akademickich oprócz opisu treści w informacji bibliograficznej niezmiernie istotna jest informacja o rodzaju i typie publikacji. Dzięki opracowaniu z zastosowaniem DBN możliwe jest wyodrębnienie publikacji o charakterze naukowym (pole 380 – Publikacje naukowe).

Opracowanie form biograficznych w obu sposobach katalogowania również nieco się różni. W katalogowaniu publikacji z użyciem DBN stosowane są pewne stałe elementy opisu. Oprócz oczywistego hasła osobowego czy chronologii treści, najczęściej związanej z datami biograficznymi, są to: kategoria osób (zawód czy profesja), do której zalicza się bohater biografii, dziedzina, która jest domeną opisywanej osoby oraz zakres geograficzny, czyli miejsca związane z biografią. Wyliczyć w punktach dostępu można także instytucje, z którymi związana była osoba, jeżeli ich działalność została opisana na tyle szeroko, że może stanowić dla użytkownika pożyteczne źródło informacji. Wszystkie biografie otrzymują obowiązkowo deskryptor ujęciowy *Historia* i dodatkowy związany z dziedziną – domeną działalności bohatera biografii.

Wygnaniec : 21 scen z życia Zygmunta Baumana / Artur Domośłowski. - Warszawa, 2021.

JHP KABA

600 1_ |a Bauman, Zygmunt (1925-2017).

650 __ |a Antysemityzm |z Polska |y 1945-1970.
 650 __ |a Żydzi |z Polska |y 1945-1970.
 650 __ |a Polska |x polityka i rządy |y 1945-1970.

DBN

045 2_ |d d1925 |b d2017
 046 __ |k 2021
 380 __ |a Książki
 380 __ |a Literatura faktu, eseje, publicystyka
 388 __ |a 2001-
 600 17 |a Bauman, Zygmunt |d (1925-2017) |2 DBN
 610 27 |a Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego |2 DBN
 610 27 |a University of Leeds |2 DBN
 610 27 |a Uniwersytet Warszawski |2 DBN
 648 _7 |a 1901-2000 |2 DBN
 648 _7 |a 2001- |2 DBN
 650 _7 |a Filozofowie |2 DBN
 650 _7 |a Nauczyciele akademicki |2 DBN
 650 _7 |a Oficerowie |2 DBN
 650 _7 |a Polacy za granicą |2 DBN
 650 _7 |a Pracownicy naukowci |2 DBN
 650 _7 |a Socjologdy |2 DBN
 651 _7 |a Leeds (Wielka Brytania, hrabstwo West Yorkshire) |2 DBN
 651 _7 |a Polska |2 DBN
 651 _7 |a Warszawa (woj. mazowieckie) |2 DBN
 655 _7 |a Biografia |2 DBN
 658 __ |a Historia
 658 __ |a Socjologia i społeczeństwo

Dzięki takiemu schematowi danych użytkownik otrzymuje dużo większą liczbę punktów dostępu, która pozwala np. zbudować zapytanie wyszukiwawcze: *Biografia + Socjologdy + Polska* lub wpisać termin *Socjologdy* i wyniki odpowiednio zawęzić fasetami. W przypadku stosowania JHP KABA takie wyszukiwanie nie byłoby możliwe.

W bibliotekach uniwersyteckich ważną częścią gromadzonych zbiorów są podręczniki akademickie i publikacje fachowe przeznaczone dla konkretnych grup zawodowych oraz czytelników na określonym poziomie edukacji bądź o określonej biegłości językowej. Informacja w JHP KABA zawarta jest w określniku formy oraz w polu 008, gdzie koduje się przeznaczenie czytelnicze. Według zasad opracowania z zastosowaniem DBN informacja ta jest ujmowana bardzo szczegółowo w polach 385.

Prawo karne : prawo karne skarbowe : prawo karne wykonawcze : kazusy z rozwiązaniami / Krzysztof Kurowski, Igor Zgoliński. - Warszawa, 2022.

Dla aplikantów zawodów prawniczych, absolwentów studiów prawniczych przygotowujących się do egzaminów na aplikacje oraz studentów.

JHP KABA

650 __ |a Prawo karne |z Polska |v studium przypadku.

650 __ |a Prawo podatkowe |z Polska |v studium przypadku.

650 __ |a Wykonywanie kar |z Polska |v studium przypadku.

DBN

045 0_ |b d2022

046 __ |k 2022

380 __ |a Książki

380 __ |a Publikacje dydaktyczne

380 __ |a Publikacje naukowe

385 __ |m Poziom nauczania |a Szkoły wyższe

385 __ |a Aplikanci

385 __ |a Prawnicy

388 1_ |a 2001-

648 _7 |a 2001- |2 DBN

650 _7 |a Prawo karne |2 DBN

650 _7 |a Prawo karne finansowe |2 DBN

650 _7 |a Prawo karne wykonawcze |2 DBN

651 _7 |a Polska |2 DBN

655 _7 |a Kazusy |2 DBN

655 _7 |a Materiały pomocnicze |2 DBN

658 _7 |a Prawo i wymiar sprawiedliwości

W opracowaniu za pomocą DBN w opisie bibliograficznym są określone poszczególne grupy odbiorców, mogą nimi być grupy zawodowe, społeczne, ale również grupy wiekowe lub wskazany poziom nauczania.

Dzięki deskryptorom można przejrzystej i szczegółowej oddać zawartość treściową publikacji o wielorakiej tematyce:

Ukraińcy i ich sąsiedzi na przestrzeni wieków : polityka, gospodarka, religia, kultura i życie codzienne. T. 3 / redakcja naukowa Roman Drozd, Bohdan Halczak ; Ukraińskie Towarzystwo Historyczne w Polsce, Akademia Pomorska w Słupsku. - Warszawa ; Słupsk, 2022.

JHP KABA

- 650 __ Ukraina |x polityka i rządy.
- 650 __ Ukraina |x stosunki międzyetniczne.
- 650 __ Ukraina |x stosunki zagraniczne.
- 650 __ Ukraina |x stosunki |y Polska.
- 650 __ Polska |x stosunki |y Ukraina.

DBN

- 045 2_ |b d1768 |d d2018
- 046 __ |k 2022
- 380 __ |a Książki
- 380 __ |a Publikacje naukowe
- 388 1_ |a 2001-
- 648 _7 |a 1701-1800 |2 DBN
- 648 _7 |a 1801-1900 |2 DBN
- 648 _7 |a 1901-2000 |2 DBN
- 648 _7 |a 2001- |2 DBN
- 650 _7 |a Konflikt etniczny |2 DBN
- 650 _7 |a Polacy |2 DBN
- 650 _7 |a Polityka międzynarodowa |2 DBN
- 650 _7 |a Regiony przygraniczne |2 DBN
- 650 _7 |a Stosunki etniczne |2 DBN
- 650 _7 |a Ukraińcy |2 DBN
- 650 _7 |a Współpraca międzynarodowa |2 DBN
- 650 _7 |a Życie codzienne |2 DBN
- 651 _7 |a Czechosłowacja |2 DBN
- 651 _7 |a Kanada |2 DBN
- 651 _7 |a Niemcy |2 DBN
- 651 _7 |a Polska |2 DBN
- 651 _7 |a Rumunia |2 DBN
- 651 _7 |a Stany Zjednoczone (USA) |2 DBN
- 651 _7 |a Ukraina |2 DBN
- 655 _7 |a Praca zbiorowa |2 DBN
- 658 __ |a Etnologia i antropologia kulturowa
- 658 __ |a Historia
- 658 __ |a Polityka, politologia, administracja publiczna

W opracowaniu z zastosowaniem języka postkoordynowanego możliwe jest oddanie wielowątkowej treści w sposób szczegółowy, ale z zachowaniem klarowności, co egzemplifikuje powyższy przykład.

Zasada stosowania słownictwa rozpowszechnionego wśród użytkowników języka polskiego skutkuje eliminacją archaizmów czy wyrażen przestarzałych. W JHP KABA nadal używany jest termin „żurnale” i chociaż określenie to jest poprawne, to jednak nie spotyka się go już powszechnie.

Estetica Polska : fryzjerstwo, trendy, style / [red. nac. Ewa Cesarz]. - Warszawa, 2007- .

JHP KABA

- 650 __ |a Fryzjerstwo |v czasopisma.
- 655 __ |a Żurnale.
- 655 __ |a Prasa specjalistyczna |z Polska.

DBN

- 046 __ |k 2007
- 380 __ |a Czasopisma
- 388 1_ |a 2001-
- 650 _7 |a Fryzjerstwo |2 DBN
- 650 _7 |a Moda |2 DBN
- 655 _7 |a Czasopismo fachowe |2 DBN
- 655 _7 |a Czasopismo polskie |2 DBN
- 658 __ |a Styl życia, moda i uroda

Aby oddać tę samą charakterystykę czasopisma, w opracowaniu z zastosowaniem DBN użyto kilku deskryptorów utworzonych na podstawie współczesnego nazewnictwa.

Czasopisma ze swej natury trudno poddają się szczegółowej charakterystyce przedmiotowej. O ile czasopisma naukowe najczęściej są sprofilowane tematycznie i można dobrać odpowiednie hasła przedmiotowe, o tyle np. czasopisma regionalne mogą poruszać szeroką gamę tematów i dobieranie oddających je haseł jest ryzykowne.

Życie Powiatu Lubartowskiego / [redaktor naczelny Krzysztof Dudziński]. - Lubartów, 2022- .

JHP KABA

- 651 __ |a Lubartowski, Powiat (Polska) |z 1990- |v czasopisma.
- 655 __ |a Prasa regionalna |z Polska |y 1990-.

DBN

- 046 __ |k 2022
- 380 __ |a Czasopisma
- 388 1_ |a 2001-
- 651 _7 |a Powiat lubartowski (woj. lubelskie) |2 DBN
- 655 _7 |a Czasopismo polskie |2 DBN
- 655 _7 |a Czasopismo regionalno-lokalne |2 DBN
- 658 __ |a Socjologia i społeczeństwo

Dzięki obowiązkowej charakterystyce ujęcia w DBN użytkownik ma możliwość wyszukania czasopism polskich dotyczących lokalnego życia społecznego. W powyższym przykładzie zilustrowano również zasadę przyjmowania słownictwa w szyku naturalnym. Deskryptor geograficzny został sformułowany bez inwersji (Powiat lubartowski, nie Lubartowski, Powiat).

Katalogi bibliotek naukowych zawierają miliony opisów bibliograficznych. Wyszukiwanie przez hasła przedmiotowe daje bardzo często pokąźną liczbę wyników. W takich przypadkach bardzo pomocne stają się fasety, które pozwalają ograniczać zbiór do interesującego rodzaju czy gatunku, np. artykułów z konkretnego typu czasopisma. Opracowanie za pomocą DBN daje możliwość bardzo dokładnego grupowania opisów według formy.

U początków modernizacji studium historycznego na Uniwersytecie Jagiellońskim : starania Ksawerego Liskego i Wincentego Zakrzewskiego o Katedrę Historii Powszechnej na UJ / Agnieszka Kawalec (Uniwersytet Rzeszowski). W: Kwartalnik Historyczny : organ Towarzystwa Historycznego, 0023-5903. R. 127, nr 3 (2020), s. 571-598.

JHP KABA

- 600 1_ |a Liske, Franciszek Ksawery |d (1838-1891).
- 600 1_ |a Zakrzewski, Wincenty |d (1844-1918).
- 600 1_ |a Szujski, Józef |d (1835-1883).
- 610 2_ |a Uniwersytet Jagielloński.
- 650 __ |a Historia |x studia i nauczanie (akademickie) |z Polska |z Kraków |y 19 w.

DBN

- 045 2_ |b d1869 |b d1872
- 046 __ |k 2020
- 380 __ |a Artykuły

- 380 __ |a Publikacje naukowe
 388 1_ |a 2001-
 600 17 |a Liske, Franciszek Ksawery |d (1838-1891) |2 DBN
 600 17 |a Zakrzewski, Wincenty |d (1844-1918) |2 DBN
 600 17 |a Szujski, Józef |d (1835-1883) |2 DBN
 610 27 |a Uniwersytet Jagielloński |2 DBN
 648 _7 |a 1801-1900 |2 DBN
 650 _7 |a Historycy |2 DBN
 650 _7 |a Uniwersytety |2 DBN
 651 _7 |a Kraków (woj. małopolskie) |2 DBN
 655 _7 |a Artykuł problemowy |2 DBN
 655 _7 |a Artykuł z czasopisma historycznego |2 DBN
 655 _7 |a Artykuł z czasopisma naukowego |2 DBN
 658 __ |a Historia
 658 __ |a Nauka i badania

Przytoczony powyżej artykuł jest jednym z wyników zawężania zapytania wyszukiwawczego dla frazy *Uniwersytet Jagielloński* fasetami: typ – *Artykuły*, a następnie gatunek – *Artykuł problemowy*, *Artykuł z czasopisma naukowego*. Taka strategia nie jest możliwa przy zastosowaniu zasad opracowania w JHP KABA.

Już w czasie pierwszej prezentacji założeń nowego sposobu pracy z zastosowaniem DBN w 2015 roku uczestnicy spotkania z BU UMK zwrócili szczególną uwagę na propozycję opracowania zbiorów graficznych. Opracowanie przedmiotowe dokumentów ikonograficznych przy zastosowaniu JHP KABA w większości przypadków ograniczało się do określania jedynie formy materiału, informacje na temat przedstawionych elementów ujmowano w polu uwag (pole 520). Zasady opisu publikacji z zastosowaniem DBN w dużo większym zakresie pozwalają wykorzystywać deskryptory przedmiotowe określające nie tylko przedstawione postacie, budynki, ale również motywy występujące w dokumentach ikonograficznych. Ze względu na unikalność zbiorów ikonograficznych poniżej przedstawiono tylko opis bibliograficzny z DBN utworzony w BU UMK.

Kulig saniami z niedźwiedziem - ilustracja do Trylogii H. Sienkiewicza, Potop I (rozdz. III) / Piotr Gojowy.

- 045 2_ |b d1655 |b d1660
 046 __ |k 2017
 380 __ |a Rysunki

386 __ |m Przynależność kulturowa |a Rysunek polski
388 1_ |a 2001-
600 17|a Sienkiewicz, Henryk |d (1846-1916) |t Potop |2 DBN
648 _7|a 1601-1700 |2 DBN
650 _7|a Potop szwedzki (1655-1660) |2 DBN
650 _7|a Kulig |2 DBN
650 _7|a Niedźwiedzie |2 DBN
650 _7|a Sanie |2 DBN
651 _7|a Polska |2 DBN
655 _7|a Rysunek piórem |2 DBN
655 _7|a Ilustracje |2 DBN

Taki sposób katalogowania bardzo istotnie rozszerza możliwości wyszukiwawcze materiałów z kolekcji zbiorów specjalnych. Dla BU UMK jest to szczególnie ważne ze względu na katalogowanie należącej do największych i najbardziej interesujących w Polsce kolekcji ekslibrisów (ponad 50 tys. jednostek). Drugą grupą unikalnych zbiorów obecnie katalogowanych z zastosowaniem DBN jest zbiór pocztówek, który liczy 140 tys. jednostek i jest największą kolekcją w zbiorach publicznych.

Przekształcenia JHP KABA

Zmiana języka opisu przedmiotowego wymaga wykorzystania dotychczasowych danych do uzyskania nowej struktury informacji przydatnej w nowym systemie wyszukiwania. BU UMK, planując zmianę zasad katalogowania, podjęła współpracę w projekcie przekształcenia JHP KABA na DBN. Prace te zostały rozpoczęte w lipcu 2017 roku przez zespół bibliotekarzy Biblioteki Jagiellońskiej pod kierownictwem Marii Nasiłowskiej z Biblioteki Narodowej³⁸. Bibliotekarze z Torunia przystąpili do pracy już jesienią 2017 roku i przygotowali pulę około 3 tys. tematów formalnych do transformacji na DBN³⁹. Projekt zainteresował także bibliotekarzy akademickich z Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, którzy dołączyli do prac w połowie 2018 roku i prowadzili je do stycznia 2022

³⁸ M. Nasiłowska, *Proces transformacji JHP KABA na Deskryptory Biblioteki Narodowej – wprowadzenie*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2018, t. 49, s. 11–12, <https://tinyurl.com/4d2eansf> [dostęp: 11.10.2022].

³⁹ G. Kwaśnik, A. Nowak-Drzymała, *Transformacja tematów formalnych JHP KABA na Deskryptory Biblioteki Narodowej*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2018, t. 49, s. 23–29, <https://tinyurl.com/bddmk9k3> [dostęp: 11.10.2022].

roku. Pierwszym, najbardziej pracochłonnym etapem był proces mapowania haseł wzorcowych JHP KABA na DBN. Drugim jest opracowanie schematów przekształceń haseł rozwiniętych, a etap trzeci będzie polegał na automatycznej realizacji schematów przekształceń oraz sprawdzeniu prawidłowości przeprowadzonych operacji. Obecnie⁴⁰ grupa bibliotekarzy z BJ, BU UMK oraz od lipca 2022 roku również z KUL tworzy brakujące deskryptory, które zastąpią hasła wzorcowe JHP KABA. Po zakończeniu tych prac niezbędne będzie poddanie temu samemu procesowi haseł powstałych po 2017 roku.

Na etapie przygotowań do migracji danych bibliograficznych do nowego systemu, mając na uwadze planowany proces automatycznej transformacji danych w opisach bibliograficznych, opracowujący podjęli prace analityczne i porządkowe w katalogu BU UMK. Dokonali analizy utworzonych lokalnie haseł rozwiniętych JHP KABA, usunęli zbędne, dublujące się czy nieprawidłowo zbudowane. Hasła lokalne, które były przydatne, wysłano do zatwierdzenia do Centrum NUKAT oraz uzupełniono nimi opisy bibliograficzne w katalogu NUKAT.

Integracja baz katalogowych

Aby uzyskać jak największe korzyści z wdrożenia nowych zasad katalogowania, należy w jak najszerszym zakresie połączyć dotychczasowe lokalne dane bibliograficzne z danymi, które zostały utworzone według nowych zasad lub zostały przekształcone na podstawie poprzednich zapisów przedmiotowych na DBN. W tym celu, włączając bazę katalogową BU UMK do nowego środowiska, dokonano deduplikacji z danymi sieci bibliotek współkatalogujących z BN⁴¹. Deduplikacja była prowadzona w trzech etapach. Pierwszy to automatyczna deduplikacja opisów z zastosowaniem algorytmu BN ustalonego w trakcie konsultacji z BU UMK podczas migracji danych do systemu Alma. Drugi – wyznaczenie przez bibliotekarzy opisów bibliograficznych do automatycznego połączenia na podstawie wskazanych przez algorytm potencjalnych dubletów bibliograficznych; odbywało się to w wersji testowej systemu Alma podczas wdrażania. Trzeci etap łączenia danych rozpoczął się po

⁴⁰ Stan na 10 października 2022 roku.

⁴¹ Z automatycznej deduplikacji wyłączono dane, w których istniało wysokie ryzyko nieprawidłowego połączenia: stare druki, rękopisy, ikonografie oraz publikacje z kolekcji drugiego obiegu wydawniczego. Do Biblioteki Narodowej przesłano również kartoteki haseł wzorcowych, które będą umieszczone w systemie później.

wdrożeniu systemu. Jest on podobny do drugiego etapu, polega na porównaniu wyznaczonych par rekordów i wskazaniu tych, które dotyczą tej samej publikacji. Bibliotekarze przeszukują też cały wspólny katalog (w systemie Alma jest to tzw. strefa sieci) w celu wyznaczenia wszystkich dubletów bibliograficznych. W ten sposób ujednocianie zawartości bazy rozkłada się na wszystkie instytucje współkatalogujące. Podczas łączenia rekordów bibliograficznych, w przypadku braku charakterystyki przedmiotowej w opisie znajdującym się w bazie, zachowywane są hasła JHP KABA. Hasła te będą wykorzystane do automatycznych przekształceń na DBN. Na tym etapie można również wprowadzać modyfikacje opisu istniejącego już w bazie. W praktyce najczęściej uzupełnia się strefę tytułu i odpowiedzialności, gdy w likwidowanym rekordzie podano wszystkich autorów (efekt rezygnacji z zasady podawania do trzech autorów), poszerza pola uwag itp. W razie wątpliwości co do identyfikacji potencjalnego dubletu konsultuje się z autorem opisu i bibliotekami, które go wykorzystują. Aby zwiększyć zawartość informacyjną rekordów w nowym systemie, w opisach bibliograficznych przygotowywanych do przekazania BN jeszcze w systemie Horizon automatycznie dodano deskryptory formy (pole 380) na podstawie typu dokumentów określonych w LDR rekordu bibliograficznego (np. książki, czasopisma, rękopisy). Dzięki takiemu zabiegowi uzupełnione zostały dane do fasetowania według typu publikacji. Warto również wspomnieć, że pod koniec pracy w systemie Horizon zrezygnowano z tworzenia charakterystyki w JHP KABA w przypadkach, w których dany dokument był już opracowany z zastosowaniem DBN w katalogu Biblioteki Narodowej. Opisy takie były wyznaczane do automatycznej deduplikacji już w bazie lokalnej. Ujednocianie i modyfikacje danych są pracą rozłożoną na długi czas, odbywającą się przy udziale wszystkich bibliotekarzy współkatalogujących we wspólnym środowisku katalogowym.

Zastosowanie DBN do bibliografii pomorskich

W bibliotece toruńskiej tworzone są dwie bibliografie: *Bibliografia historii Pomorza Wschodniego i Zachodniego oraz krajów regionu Bałtyku* oraz *Bibliografia miasta Torunia*. Podczas prac przygotowawczych do wdrożenia nowych zasad katalogowania przeanalizowana została możliwość kontynuacji zadań w systemie Alma z zastosowaniem opisu deskryptorowego. Analiza użyteczności DBN, możliwości migracji danych z lokalnej bazy bibliograficznej i prezentacji ich w multiwyszukiwarce Primo VE

wykazała, że prowadzenie bibliografii regionalnych w nowy sposób jest efektywne, ekonomiczne i daje bogatsze możliwości wyszukiwawcze. Ustalono, że obok DBN należy stosować dotychczasową klasyfikację znaną użytkownikom, która będzie kontynuowana w postaci pól lokalnych. Projekt zakłada, że bibliografie będą prezentowane w osobnym widoku Primo VE oraz wydawane nadal w formie drukowanej.

Podsumowanie

W półtorarocznej praktyce katalogowania BU UMK z zastosowaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej opracowujący nie napotkali większych trudności, a istniejące na początku obawy zostały szybko rozwiązane. Po stronie Biblioteki Narodowej leżą: kontrola wszystkich nowych i modyfikowanych deskryptorów pod względem zasadności ich tworzenia i poprawności budowy, wiązanie ich z istniejącymi terminami, nanoszenie poprawek i uzupełnień. Nowy sposób opracowania, a głównie brak skomplikowanej gramatyki, umożliwił szerokiej grupie katalogujących bibliotekarzy nabycie podstawowych umiejętności katalogowania przedmiotowego, które są rozwijane przy wsparciu bibliotekarzy dziedzinowych z Oddziału Opracowania Zbiorów Biblioteki Głównej (OOZ). W początkowym okresie współkatalogowania w nowym środowisku wszystkie nowe opisy bibliograficzne tworzone przez bibliotekarzy bez doświadczenia w katalogowaniu przedmiotowym (rekordy bibliograficzne nie są kontrolowane przez Bibliotekę Narodową) poddawane były korekcie przez kierownika OOO lub bibliotekarzy dziedzinowych. Obecnie konsultowane są wybrane rekordy. Szczegółowe szkolenia dotyczące poszczególnych form publikacji, tworzenia deskryptorów oraz katalogowania publikacji z określonych dziedzin prowadzone przez Bibliotekę Narodową odbywały się przez pół roku w formie zdalnych spotkań. W wersji testowej systemu bibliotekarze ćwiczyli tworzenie nowych opisów. Inny sposób katalogowania wymaga od doświadczonych bibliotekarzy zmiany przyzwyczajeń i opanowania nieco innego słownictwa (np. w JHP KABA termin *Kościół i państwo* to w DBN *Kościół a państwo*). Praca z zastosowaniem odmiennych zasad tworzenia danych bibliograficznych, w nowym środowisku informatycznym, początkowo wymaga dłuższego czasu i cierpliwości. W bibliotece akademickiej katalogowane są głównie publikacje obcojęzyczne, zbiory specjalne, książki poddawane retrokonwersji danych z katalogu kartkowego, w ostatnim czasie dużą grupę stanowią normy. Ponieważ dla celów tworzenia bibliografii regionalnych w Pracowni Pomorzoznawczej opracowywane są

wybrane artykuły z książek i czasopism, w OOO tworzy się rekordy do pozostałych artykułów z tych wydawnictw, tak aby informacja bibliograficzna dotycząca tych tytułów była pełna. Opisy bibliograficzne do książek z bieżącej produkcji wydawniczej w Polsce w większości są pozyskiwane ze wspólnej bazy, natomiast wiele starszych danych modyfikowanych jest do obecnie obowiązujących wytycznych. W OOO przyjęto zasadę, że wszystkie pozyskiwane opisy tworzone według starego modelu, bez haseł przedmiotowych, są aktualizowane do obecnie obowiązujących zasad, aby zwiększyć ich wartość wyszukiwawczą. Dopuszcza się pozostawienie bez modyfikacji danych zawierających hasła JHP BN i JHP KABA, które zostaną poddane automatycznym przekształceniom na DBN.

Podsumowując doświadczenia katalogowania z zastosowaniem deskryptorów BN w bibliotece akademickiej, należy wspomnieć o różnicy w podejściu do terminów obcojęzycznych w hasłach przedmiotowych między JHP KABA a DBN. W hasłach słownikowych JHP KABA dodawanie odsyłaczy do terminów w języku angielskim i francuskim jest obligatoryjne z natury jiw (związek z RAMEAU i LCSH). W zasadach tworzenia deskryptorów przedmiotowych nie ma obowiązku dodawania odsyłaczy obcojęzycznych, stosowane są one jednak w pewnych grupach haseł. Dotyczy to szczególnie endoetnonimów do nazw narodu, nazw teorii czy szkół naukowych, oryginalnych nazw kulturomów. W innych przypadkach terminy te są dodawane do deskryptorów, gdy są istotne dla prezentacji danego pojęcia bądź rozpowszechnione wśród użytkowników, którymi po przystąpieniu do współkatalogowania z BN są również pracownicy naukowci. Zawartość bazy DBN wzbogaca się więc naturalnie o nowe terminy szerzej funkcjonujące w międzynarodowym obiegu naukowym. Wątpliwości wśród bibliotekarzy budziła zasada przyjmowania za formę podstawową nazw osobowych w wersji spolszczonej, rozpowszechnionej wśród użytkowników języka polskiego, zwłaszcza że dane bibliograficzne powinny funkcjonować w międzynarodowym obiegu informacji naukowej. Problem rozwiązują narzędzia informatyczne i budowanie haseł z odpowiednimi odsyłaczami do różnych form nazwy. Jak pokazuje zawartość międzynarodowej kartoteki haseł wzorcowych Viaf⁴², dane z różnych źródeł są poprawnie interpretowane. Dane w katalogu powinny być zrozumiałe dla większości użytkowników. Jako przykład można przywołać transliterowane z języka rosyjskiego formy nazw osobowych, np. *Dostoevskij, Fedor Mihailovič*.

⁴² Viaf – wirtualna międzynarodowa kartoteka haseł wzorcowych, <https://viaf.org/> [dostęp: 11.10.2022].

Nie są one powszechnie znane, więc przyjęcie postaci hasła *Dostojewski, Fiodor* wydaje się naturalne⁴³.

Podczas wdrażania systemu Alma zintegrowane zostały dwa katalogi: katalog Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu i katalog Collegium Medicum UMK w Bydgoszczy. Na potrzeby literatury medycznej oprócz deskryptorów BN stosowany jest jiw Medical Subject Headings (MeSH). Podkreślić należy, że użycie w katalogu DBN nie wyklucza stosowania innych jiw.

Równoczesna zmiana systemu informatycznego i zasad katalogowania była na pewno zadaniem bardzo wymagającym dla bibliotekarzy, jednak pozytywnie wpłynęła na dostosowanie informacji katalogowej do wymagań użytkownika trzeciej dekady XXI wieku. Przyczyniła się do rewizji wielu aspektów działalności biblioteki i związanych z nimi procesów. Zmiana zasad katalogowania i przystąpienie do współpracy z Biblioteką Narodową wpłynęły na zwiększenie zawartości informacyjnej i funkcjonalności tworzonych danych bibliograficznych. Wszystkie budowane w nowy sposób informacje są zarówno odpowiednio przygotowane do wyszukiwania fasetowego, jak i opatrzone pełną charakterystyką przedmiotową. Gdy obowiązywał podział na część formalną i przedmiotową opisu, w wielu jednostkach sieci bibliotecznej UMK powstawały opisy bibliograficzne niezawierające informacji o przedmiocie publikacji. Przyczyną był poziom skomplikowania gramatyki JHP KABA, która stanowiła nie tylko barierę dla użytkowników, ale również dla części bibliotekarzy. Obecnie czas i wysiłek poprzednio poświęcane tworzeniu skomplikowanych wyrażeń języka prekoordynowanego zostały przekierowane na szczegółowy dobór DBN i wielu punktów dostępu. Opracowanie przedmiotowe w każdym z jiw zależy od bibliotekarza: jego kompetencji, znajomości tematyki publikacji i stosowanego słownictwa oraz doświadczenia. Jakość i szczegółowość danych zawsze będą różnorodne. Struktura opracowania z użyciem DBN zwiększa jednak szansę na utworzenie bardziej funkcjonalnych pod względem informacyjnym opisów bibliograficznych.

Platformy Usług Bibliotecznych integrują informację bibliograficzną z różnych źródeł, zakłada się więc współistnienie metadanych o różnej proveniencji w odmiennych formatach (MARC21, Dublin Core). W przypadku BU UMK są to opisy do zbiorów tradycyjnie gromadzonych, do których opisy bibliograficzne tworzą bibliotekarze, ale również dane z baz

⁴³ Więcej dyskusji w środowisku bibliotekarskim wzbudzają inne rodzaje deskryptorów, np. korporatywne, temat ten jednak wymaga osobnej analizy i szerszego omówienia.

elektronicznych książek i czasopism pozyskiwane od ich dostawców. Do wspólnego katalogu trafiają też opisy z Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej (KPBC), Repozytorium Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (RUM@K), Repozytorium Otwartych Danych (RepOD) oraz opisy z baz open access. Skutkiem jest heterogeniczność tych informacji, wielość i różnorodność sposobów opisywania treści. Obecnie w katalogu mamy metadane z DBN, JHP KABA, JHP BN, MeSH, językiem przedmiotowym Biblioteki Kongresu (LCSH) czy ze słowami kluczowymi. Multiwyszukiwarki analizują treść tekstów w formie elektronicznej i na tej podstawie podają wynik w zbiorze odpowiedzi. Dają np. możliwość przechodzenia od tekstów elektronicznych do zacytowanych w nich prac, o ile są one dostępne również w formie elektronicznej. Użytkownicy coraz częściej nie przyjmują konkretnej strategii wyszukiwawczej⁴⁴, ale „odkrywają” zasoby, szukają intuicyjnych narzędzi do wyodrębniania, zawężania, kategoryzowania wyników z bogatego zbioru informacji. Poruszanie się w Internecie od kilku dziesięcioleci przyzwyczało ich do nadmiaru informacji i do swobodnego ich filtrowania. Opisy bibliograficzne przygotowane z zastosowaniem DBN dużo lepiej wpasowują się w ten model zachowań czytelników.

Dynamicznie rozwijająca się technologia, globalizacja, sztuczna inteligencja z pewnością niedługo zmienią jeszcze bardziej sposób wyszukiwania informacji w bazach bibliotecznych. Bibliotekarzom pozostaje śledzić zmiany, dbać o funkcjonalność i interoperacyjność danych oraz reagować na zmieniające się potrzeby użytkowników. Budowanie informacji i podejmowanie decyzji o strukturze danych nie może być oparte na analizie możliwości obecnie dostępnych narzędzi i sposobów wyszukiwania. W bliskiej przyszłości w szerokim zakresie do katalogów i baz bibliotek zawita sieć semantyczna⁴⁵. Rezultaty pracy bibliotekarzy powinny zatem być użyteczne nie tylko doraźnie, ale również dla przyszłych narzędzi wyszukiwawczych, a przede wszystkim dla użytkowników.

⁴⁴ J. Woźniak-Kasprzak, *Wiedza i język informacyjny w paradygmacie sieciowym*, Warszawa 2011, s. 144.

⁴⁵ Zmiana sposobu katalogowania na postkoordynowaną budowę haseł jest dla BU UMK pierwszym etapem przygotowań do sieci semantycznej. Następne kroki w tej kwestii zostaną skoordynowane przez Bibliotekę Narodową.

Bibliografia

Źródła

- Biblioteka Narodowa, *Dla bibliotekarzy*, <https://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/deskryptory-bn> [dostęp: 11.10.2022].
- Biblioteka Narodowa, *Projekt Omnis*, <https://www.bn.org.pl/projekty/omnis/o-projekcie/> [dostęp: 11.10.2022].
- Biblioteka Narodowa, *Przepisy katalogowania*, <https://przepisy.bn.org.pl/materiały-szkoleniowe/zastosowanie-dbn> [dostęp: 11.10.2022].
- IFLA, *Deklaracja międzynarodowych zasad katalogowania*, <https://tinyurl.com/2ut-sp67u> [dostęp: 11.10.2022].
- Katalog Biblioteki Narodowej, <https://tinyurl.com/afucdjnw> [dostęp: 11.10.2022].
- Katalog Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, <https://tinyurl.com/9yzdj53h> [dostęp: 11.10.2022].
- ViaF – wirtualna międzynarodowa kartoteka haseł wzorcowych, <https://viaf.org/> [dostęp: 11.10.2022].

Opracowania

- Babik W., *O potrzebie nowej definicji języka informacyjno-wyszukiwawczego, „Zagadnienia Informacji Naukowej”* 2011, nr 2, s. 23–34, <https://tinyurl.com/mr3ywc9f> [dostęp: 15.09.2022].
- Bandura M., *Zastosowanie Deskryptorów Biblioteki Narodowej w katalogowaniu literatury pięknej: zagadnienia ogólne* [prezentacja], <https://tinyurl.com/3jjdvm3h> [dostęp: 10.10.2022].
- Bober A., Kubic Ż., Podstawska-Sobiło A., *Opracowanie przedmiotowe zbiorów bibliotecznych na świecie – przegląd tendencji, „Rocznik Biblioteki Narodowej”* 2017, t. 48, s. 11–26, <https://tinyurl.com/mwdf8hrb> [dostęp: 11.10.2022].
- Bojar B., *Informacja naukowa – czy to już koniec?, „PTINT Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej”* 2007, t. 15, nr 2, s. 3–13.
- Burchard M., Kucewicz A., *Język haseł przedmiotowych XXI wieku, „Przegląd Biblioteczny”* 2004, z. 3/4, s. 195–206.
- Cichoń M., Kalinowski J., Federowicz G., *Katalogowanie oparte na encjach, „Rocznik Biblioteki Narodowej”* 2014, t. 45, s. 151–200, <https://tinyurl.com/4w392zya> [dostęp: 11.10.2022].
- Dwornik A., *Dystrybucja metadanych bibliograficznych na świecie – źródła, sposoby pozyskiwania, problemy (wybrane aspekty praktyczne), „Biuletyn EBIB”* 2018, nr 2 (179), <https://tinyurl.com/yc3d6644> [dostęp: 10.10.2022].
- Dwornik A., Grochowska D., Kmiecikowska B., Olińska I., Piotrowski D.M., Szturo G., *Zarządzanie informacją w lokalnym środowisku akademickim. Doświadczenia Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu w pracy w nowym systemie bibliotecznym, „Biuletyn EBIB”* 2022, nr 206, <https://tinyurl.com/mub5ar5n> [dostęp: 25.10.2022].

- Holender H., *Deskryptory i przyszłość opracowania rzeczowego w Polsce*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2015, t. 46, s. 399–412, <https://tinyurl.com/3nvz68hx> [dostęp: 10.10.2022].
- Język haseł przedmiotowych KABA. Zasady tworzenia słownictwa*, red. T. Głowacka, Warszawa, Wydawnictwo SBP 2000.
- Kwaśnik G., Nowak-Drzymała A., *Transformacja tematów formalnych JHP KABA na Deskryptory Biblioteki Narodowej*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2018, t. 49, s. 23–29, <https://tinyurl.com/bddmk9k3> [dostęp: 11.10.2022].
- Nasiłowska M., *Czy w Polsce może powstać jednolity system opracowania (rzeczowego) zbiorów bibliotecznych?*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2017, t. 48, s. 27–41, <https://tinyurl.com/23rzdwm> [dostęp: 10.09.2022].
- Nasiłowska M., *Podstawy tworzenia słownictwa języków informacyjno-wyszukiwawczych o notacji paranaturalnej*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2021, t. 52, s. 111–134, <https://tinyurl.com/66rszhew> [dostęp: 10.10.2022].
- Nasiłowska M., *Proces transformacji JHP KABA na Deskryptory Biblioteki Narodowej – wprowadzenie*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2018, t. 49, s. 11–12, <https://tinyurl.com/4d2eansf> [dostęp: 24.09.2022].
- Nasiłowska M., *Reforma składni języka haseł przedmiotowych RAMEAU*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2020, t. 51, s. 305–354, <https://tinyurl.com/cbbvkvsc> [dostęp: 11.09.2022].
- Nosal K., *Transformacja określników formy JHP KABA na Deskryptory Biblioteki Narodowej*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2018, t. 49, s. 13–21, <https://tinyurl.com/e5zj7ffp> [dostęp: 11.10.2022].
- Piotrowski D.M., Kmiecikowska B., Olińska I., *FOLIO, OLE oraz TIND, czyli nowoczesne Platformy Usług Bibliotecznych: open source i jego komercjalizacja*, „Biuletyn EBIB” 2016, nr 170, <https://tinyurl.com/y4d4e2h7> [dostęp: 10.10.2022].
- Skórka S., *Fasety na nowo odkryte. Integrowanie systemów nawigacji i organizowania informacji*, „Zagadnienia Informatyki – Studia Informacyjne” 2014, nr 52 (2), s. 92–109. DOI: <https://doi.org/10.36702/zin.551>
- Skórka S., *Wizualizacja nawigacji w serwisach typu discovery*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2017, nr (2) 19. DOI: <https://doi.org/10.12775/TSB.2017.021>
- Trzaska K., *Deskryptory Biblioteki Narodowej integracja potrzeb czytelników i bibliotekarzy* [skrót referatu], <https://tinyurl.com/2nhprsnp> [dostęp: 24.09.2022].
- Woźniak-Kasperk J., *Wiedza i język informacyjny w paradygmacie sieciowym*, Warszawa, Wydawnictwo SBP 2011.

AGNIESZKA DWORNIK

From the KABA Subject Headings Language to the National Library Descriptors – the implementation of the cataloguing code and authority control rules of the National Library of Poland in the University Library in Toruń

Abstract. This article presents the process of the changes in the set of rules with defined terminology designed for cataloguing purposes at the University Library in Toruń, i.e. the departure from the KABA subject headings language and the transition to and implementation of the new set of rules for cataloguing using the National Library cataloguing descriptors. The article discusses the reasons that brought about this change, stages in the preparations, and the actual implementation of this new method for processing library materials. The author compares the information content of bibliographical data in the previously used method and the newly-implemented method, as well as their functionalities in the Library's new Alma integrated library system with its Primo VE search engine. The expected utility of the new data for users of academic libraries is discussed and evaluated. The chronological bracket is defined by the years between 2015 and 2022. The present article is a case study and employs a comparative method and literature analysis.

Keywords: University Library in Toruń, KABA subject headings language, Descriptors of the National Library, cataloguing, MARC21, library system, search query, information-retrieval languages, data standardisation.

Tekst wpłynął do Redakcji 14 października 2022 roku.